

Petr Srpen:

R e h a b i l i t a c e - n o l é h a v ý ú k o l .

Jen zvolna a těžkopádně se rozjíždí ten motor, který by měl fungovat naopak velmi přesně a rychle a v této době být v plném tempu. Protože případů deformací z 50-tých let jsou tisíce. Tisíce křivd, které ještě čekají na nápravu. Neprávem nařčení, odsuzování a věznění lidí - někteří i bez podkladu i posláním na smrt - mají právo na soudní, stranickou i občanskou rehabilitace zaručenou Akčním programem KSČ, který formuluje polednovou linii naší politiky. Polednová linie a Akční program jsou sice dále proklamovány, avšak občané se často ptají: Jak je to s rehabilitacemi? Neustoupíme od nich jako od jiných zásad, jichž jsme se, alespoň prý přechodně vzdali, např. svobody tisku, shromažďování cestování a dalších? Teprve 25. června byl schválen zákon o 82/68 o soudních rehabilitacích. Zákon o mimosoudních rehabilitacích nebyl vydán dodnes. Jaký má vliv bude mít letošní srpen na další průběh rehabilitací?

Dotaz na parlamentní komisi pro rehabilitace:

"Neusnula Šípková Růženka?"

Odpověď: "V žádném případě. Poslanci dostali písemnou zprávu o dasevzdání průběhu rehabilitací. Vyplývá z ní, že pokračuje v plném rozsahu. Konkrétně druhá etapa voleb soudců rehabilitačních senátů dokazuje, že naopak se celá akce dostává na ještě širší základnu.

"Kdo nahradil K231 v jeho funkci veřejného garantu postižených?"

"Svaz protifašistických bojovníků". "Zřídili jsme Ústřední rehabilitační poradnu v jejímž čele je dr. Rostislav Váňala. Ve všech krajích v českých zemích jsme už založili krajské rehabilitační poradny. V 80% okresů je založena místní poradna. Není to jednoduché, je těžké sehnat pracovníky, místnosti, telefon, prostě to nezbytné bez čeho nemůže lidem pomoci v těch základních otázkách."

"Co je posláním těchto poraden?"

"Především - jak napovídá název radit. Oddělit co podléhá rehabilitačnímu řízení a co ne, co je civilní záležitost. Pokud jde o oběť, kteří mohou podléhat soudní rehabilitaci podle zákona 82/68, poskytujeme jim právní pomoc, pokud jde o mimosoudní rehabilitace, zatím je evidujeme."

"Proč?"

"Návrh zákona o mimosoudních rehabilitacích je v této době paragrafován na ministerstvu vnitra a po připomínkách ve vládě teprve přejde na pořad jednání pléna Národního shromáždění. Takže tady ještě nemáme o čem opírat."

"Jste vlastně takový první sítem, dalo by se to tak říct?"

"Ano, ulehčuje to práci soudu. Když jde o případ podléhající rehabilitaci, vypracovává návrhy na přezkumné řízení, návrhy na zrušení rozhodnutí komise, i zadržovaly osoby do tábora nucených prací, a to podle zákona 247/48 Tb. V těchto spisech jsou ukryty celé lidské romány. Je tady např. případ člověka, který byl třikrát odsouzen k smrti. Poprvé v rakouské armádě jako český vlastenec, po druhé gestapem, vždy jen o vlásek unikl a pak byl odsouzen potřetí v 50-tých letech. Trest mu byl změněn v doživotí a čtyři roky si z toho odseděl. Dnes jako osmdesátiletý čláská žena spravedlnost, na svou rehabilitaci. Takových a nespět zrušujících, ale stejně závažných případů, v nichž lidé přišli o léta svobody, je tu již na 5.000. Současně poradny SIB připravují návrhy na náhradu škody, kde byl trest zrušen nebo snížen a odpykaný trest přesáhl novou výměru, a ve všech případech, kde bylo zrušeno rozhodnutí komise o zařazení do tábora nucených prací. Jsou ovšem i problémy. Je to třeba případ t.zv. "Tirováků", bývalých důstojníků, kteří byli bez rozsudku internováni na Tirově. Některé případy internace v táborech nucených prací se rovněž uskutečnily bez rozsudku. Jsou to případy t.zv. příslušníků PTP, vojáci, kteří byli z politických důvodů povoláni do vojenské pracovní služby. Potíží v poradnách je i jinak mnoho. Nevyplývají z dnešních nedostatků, ale z let, kdy bezpráví bylo běžným zjevem. Odsouzení v těch kritických letech ani neví a často vůbec nedostali písemné rozsudky, mnohdy ani neví, který soud je odsoudil, tím méně pak znají jednací číslo. Řeknou prostě: Bylo to na Fanfráci. Jenže tady působil státní soud, nejvyšší soud, krajský soud. Ještěz svízelnější je situace, když o rehabilitaci žádají pozůstatci. Odsouzený buď zemřel ve vězení, nebo po svém návratu. A vdovy nebo děti neznají podrobnosti, ani body o něž se dá zachytit. Tady následuje mravní trpělivá práce právníků v rehabilitačních komisích. Hledat nitky: Kdo byl s tím dotyčným zločinem souzen. V 50-tých letech byl většinou souzen celý skupiny, do nichž

byl obvykle nosazen provokatér. Když jsem přišel do týdenní poradny, která má pronajaty místnosti od obvodního výboru SČSP v Praze 4, stáli tu před oběma. Najednou dostali od Svazu československo-sovětského přátelství vypořádání. Kam se přestěnovat? Kde najít náhradní místnosti pro styk s veřejností?"

Otázka na dr. Koukolíka. "Jak probíhají soudní rehabilitace v praxi?"

"Nalézací soudy se opíraly v 50-tých letech hlavně o vyšetřovací protokoly STB. Tam lidé většinou podepsali všechno, dnes už víme, jak se to dělalo. Rehabilitační senáty připouštějí výločky svědků. Důkazy, které v těch letech připouštěny nebyly. Čtou se všechny spisy, tehdy se čtlo jen to co se hodilo. Ani to maličkost prostudovat spisy. Případ generála Fily měl půldruhého metra u! Bylo zvykem, jak už jsme řekli - dělat skupiny obviněných. Národních socialistů, sociálních demokratů, náboženských organizací, Školů a pod. Pět obviněných, deset ale i 60."

Na úseku vládní justice je dr. Bohumil Repík, náměstek předsedy Nejvyššího soudu ve věcech trestních.

"Kolik je dnes rehabilitovaných?"

"Na právní řád zná možnosti jak se vyrovnat se způsobeným bezprávím. Měl je i před vydáním rehabilitačního zákona. Ten jen urychlil proces nepravdy defenestrací z 50-tých let. Nejvyšší soud a generální prokurátor mohli i dříve podat žádost pro porušení zákona nebo návrh na obnovu řízení. Že to nedělali, byla jiná otázka. Vázala je politická rozhodnutí. Teprve v březnu 68 sez začalo v irší míře s nápravou chyb. Byla rehabilitována skupina dr. Horákové, hokejistů, Rudolf Barák a další desítky případů asi 70-80 méně známých osob. Konečně zákon 2/68 ani nezachytil vše, kde je třeba napravovat nezákonnosti, např. v zemědělských a živnostenských věcech. Do konce listopadu bylo podle tohoto zákona podáno 7.090 návrhů v českých krajích a kolem 800 na Slovensku. Z toho bylo zatím vyřízeno 115 v českých zemích a 48 na Slovensku."

"Odkud se čerpají fondy pro náhradu škod a jak to vypadá až dosud?"

"Fondy jsou kryty ze státního rozpočtu a agendu vyřizuje ministerstvo spravedlnosti. Na hotovosti bylo vyplaceno 1.670.000 Kčs a ve státních dluhopisech 1.983.000 Kčs. Do konce listopadu bylo vyřízeno 329 případů ze 729 podaných."

"Rehabilitace je jedná strana mince. A druhá je postih těch, kteří se bezpráví dopouštěli. Jak tedy vypadá situace pane doktore?"

"U justičních orgánů byly zřízeny zvláštní komise, které zkoumají odpovědnost soudců. U Nejvyššího soudu byly zřízeny kárné senáty, v nichž zasedá celkem 11 soudců."

"Kolik případů tento senát zatím projednal?"

"Byl podán zatím jediný návrh, na jednoho soudce z povolání a jednoho soudce z řádu. Projednaný dosud nebyl."

"Myslíte tedy, že mezi všemi soudci z povolání byl jeden a mezi všemi řádu soudci rovněž jeden, který má na svědomí křivdy?"

"Celá řada soudců, kteří tyto rozsudky vynášeli jsou pryč ze služeb justice. Část jich odešla v r. 1963 pro porušení zákona."

/Zlí jazykové tvrdí, že někteří z nich, přešli tehdy i na vyšší funkce./

"Kolik osob v politických procesech bylo odsouzeno k smrti?"

"Data o počtu popravených jsou přísně tajná. Nejenom pokud jde o 50-tá léta. "Sčítám-li jen z paměti případy před státním soudem, Slánský, Horáková a další, jsou to desítky lidí. Snad 100, snad 200, možná něco mezi tím. Ztracených lidských životů. Nevinně obětovaných." Z toho plyne i další otázka:

"Co vy osobně soudíte o možnosti zrušit trest smrti v politických procesech"

"Já se stavím za postupné zrušení trestu smrti vůbec. Ale sociologický průzkum a veřejné mínění, je zatím proti zrušení trestu smrti."

"Jsou, pane doktore, reálné záruky, že se v dnešní situaci nebudou moci opakovat deformace 50-tých let?"

"Zárukou by měli být všichni lidé, nejen my, soudci. Myslím, že po našich édnových zkušenostech by se něco takového, alespoň u naší mladší generace opakovat nemohlo. Rozhodně ne ve známých formách. Bezpráví se neřád už skrývat za utnost třídního boje, atd. A jsou tu i institucionální záruky, které jistě prodou i v nových zákonech. Alespoň v takových otázkách jako je nezávislost soudců jsou všichni experti jednotni."

Dá se říci, že vše co se děje v otázkách rehabilitací je na dobré cestě, aby se alespoň tento bod Akčního programu beze zbytku splnil. A proč probíhají všechny ty přípravy tak pomalu? Musíme uznat i stanoviska druhé strany. Rehabilitační senáty tvoří většinou noví soudci. Do konce července 1969 je čas na podání. o tomto datu podle rehabilitačního zákona nebude možné podávat nové návrhy.

Reportér 2/69. Kráceno.